

4. Источник National Society of Professional Engineers, USA.
www.nspe.org.

5. Источник «Независимая Молдова».
<http://www.nm.md/daily/article/2011/11/02/0904.html>

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE

Roșca Veronica, lector universitar UTM
Buzu Veronica, lector universitar, UTM

Problema îndatoririlor fundamentale ale omului și cetățeanului este una care nu a fost abordată în Republica Moldova, și nici în România, complicată și de mare actualitate. Subiectul pe care îl punem spre dezbatere în prezenta lucrare necesită o analiză temeinică sub aspect doctrinar, metodologic și practic pornind și de la faptul că realitatea actuală pune în fața teoreticienilor și practicienilor o problemă esențială și controversată și anume, aceea a argumentării științifice a necesității și modalităților de limitare a drepturilor și libertăților fundamentale prin invocarea interesului general și respectarea îndatoririlor fundamentale, considerate drept „creanțe ale statului și societății” față de cetățeni.

Una dintre problemele pe care trebuie să le dezlege umanitatea este cea a înfăptuirii unei societăți civile care să administreze în mod echitabil și armonios dreptul, să limiteze libertatea individului pentru a exista libertatea semenului său, să promoveze, să respecte și să protejeze *drepturile fundamentale ale omului* ca pe o religie sfântă, dar în același timp să vegheze și la dezvoltarea umanității prin promovarea *îndatoririlor fundamentale*, astfel fiind realizat *interesul general*. Deși în ultimii ani în domeniul drepturilor fundamentale ale omului în ceea ce privește promovarea, protecția și respectarea acestora a fost acumulată o experiență considerabilă, până în prezent nu a fost cercetată în profunzime problema raportului dintre individ și stat, în special a naturii juridice și a forței obligatorii a îndatoririlor fundamentale. Necesitatea promovării interesului general al societății în condițiile blocării abuzului de stat impun reexaminarea raportului dintre interesul general și drepturile fundamentale ale omului și din perspectiva proporționalității. Luând în considerare că abordarea științifică a problemei asigură funcționarea ei mult mai eficace în practică este necesar nu numai formularea unor definiții și delimitarea semnelor caracteristice fundamentale, ci și identificarea mecanismului prin care se îmbină interesul general al membrilor societății cu libertatea lor și a semenilor lor.

Dreptul este o știință socială pentru că el nu există decât acolo unde sunt oameni cu interesele lor particulare, cu valorile și aspirațiile lor. Dreptul este prin excelență un fenomen social pentru că este un produs al societății, el intervine prin normele juridice la reglementarea tuturor proceselor din societate. Dreptul este cel care corelează relația dintre drepturile și îndatoririle cetățenilor, cel ce limitează libertatea indivizilor atunci când afectează libertatea celor din jur. Viața socială și condiția umană sunt complexe și contradictorii, fiind necesară o abordare din perspectiva dimensiunii axiologice. Dreptul nu poate fi conceput în afara dimensiunii sale axiologice, el este un produs al voinței omului și a faptelor sale, reprezintă un ansamblu de acte și acțiuni de voință și autoritate, de libertate și de constrângere care, în final, trebuie să apere atât *interesele personale*, dar mai ales *interesul colectiv, general*. Fiecare comunitate umană are un sistem de valori, dar există unele valori general umane care răspund trebuințelor, nevoilor și aspirațiilor universale ale oamenilor indiferent de timpul istoric.

De-a lungul istoriei, valorile au fost ordonate și ierarhizate în funcție de semnificația lor pentru om și de importanță acordată de colectivitățile umane, ele fiind situate într-o ordine consonantă cu trebuințele și idealurile colectivității umane. Dreptul în contextul contemporan trebuie să aibă în centrul atenției *omul*, să protejeze societatea, drepturile și libertățile fundamentale ale acestuia, să administreze inegalitățile și necorelarea libertății indivizilor pentru a evita anarhia, dar în același timp să vizeze *interesul general* blocând însă *abuzul statului*.

Transformările profunde care au avut loc în Republica Moldova și România, în sensul afirmării valorilor general umane, edificarea statului de drept, constituirea societății civile impun necesitatea studierii mecanismului îmbinării interesului general, prin intermediul realizării îndatoririlor fundamentale, cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Considerăm că, astăzi, în condițiile de instabilitate politică, *Binele public* este una din valorile care orientează normativitatea juridică, evidențiază importanța societății și a progresului asupra acestuia pentru individ care în mod inerent este o ființă socială, un zoopoliticon, cum spunea Aristotel. Esența statului nu poate fi decât interesul general și binele comun, precum și respectarea cu religiozitate a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Statul trebuie să fie nu numai un instrument de promovare și de organizare a securității colective, dar și un garant al drepturilor fundamentale ale omului.

În actele internaționale sunt consacrate atât drepturile omului și limitările lor, ca formă de excepție, cât și îndatoririle acestuia față de societate și semenii săi. Printre îndatoririle individului față de societate, în actele internaționale au fost consacrate și obligații privind: respectarea legilor și reglementărilor statului, abținerea de la propagandă în favoarea războiului, a urii naționale, rasiale sau

religioase; respectarea drepturilor celorlalți membri ai societății; asumarea de responsabilități în societate, participarea la dezvoltarea socială, la asigurarea progresului economic și social.

Un rol important în acest proces l-a avut Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) și care a fost criticată, pe nedrept, de fostele țări socialiste pe motivul caracterului său prea individualist, a lipsei de importanță pe care o acorda drepturilor economice, sociale și culturale și a insuficienței acordate îndatoririlor umane. În prezent se susține ideea existenței unui drept internațional al drepturilor omului.

Drepturile, obligațiile și responsabilitățile nu pot fi separate unele de altele. Corelativ drepturilor și libertăților apar o serie de obligații și, în cazul în care sunt corelative drepturilor și libertăților fundamentale, capătă statutul de îndatoriri fundamentale. Caracterul corelativ al îndatoririlor față de drepturi este pe deplin justificat. Nici o persoană fizică sau juridică nu se poate prevala numai de drepturi, fără să-și asume îndatoririle corespunzătoare, deoarece le este conferită o egală atenție constituțională. Unele îndatoriri sunt deja stabilite în instrumente internaționale privind drepturile omului. Totodată, se evidențiază în doctrină, că există îndatoriri fundamentale care nu au căpătat statutul de îndatoriri fundamentale, fiind reglementate doar în calitate de îndatoriri și obligații legale.

Responsabilitățile și obligațiile exercitate individual nu pot fi prea împovărătoare, fapt ce ar dezechilibra sistemul corelativ al drepturilor și obligațiilor, ele trebuie să rămână în orice moment și loc rezonabile atunci când o obligație este plasată în sarcina unei persoane în numele interesului general.

Poate fi identificată a serie de responsabilități generale și fundamentale, care consfințite constituțional capătă statutul de îndatoriri fundamentale. Ele nu pot fi stabilite aducând atingere, restricție sau fiind derogatorii de la drepturile și libertățile prevăzute de instrumentele internaționale, regionale și legile interne.

Investigațiile asupra problemei și găsirea unor soluții de îmbunătățire a cadrului legal privind reglementarea îndatoririlor fundamentale s-au dovedit mai dificile, unul din motive fiind faptul că unele aspecte expuse în lucrare nu au mai fost cercetate în doctrina autohtonă. Am cercetat problema îndatoririlor fundamentale prin prisma examinării comparative a modalităților de reglementare constituțională, cât și a reglementării în actele juridice internaționale, din perspectiva obligativității lor.

Identificarea responsabilităților fundamentale este o problemă sensibilă. Valori apreciate de către majoritatea dominante la un moment dat nu ar trebui să fie în mod nejustificat impuse tuturor membrilor societății.

În urma analizei literaturii de specialitate, examinării reglementărilor constituționale și a practicii constituționale a Republicii Moldova și a altor state, în ceea ce privește asigurarea unui raport armonios între individ și stat prin

asigurarea protecției drepturilor și libertăților omului, dar și a îndeplinirii în mod conștiincios îndatoririle fundamentale corelative, pot fi formulate următoarele **concluzii**:

În literatura de specialitate se aduc argumente atât pentru a dovedi necesitatea stabilirii îndatoririlor prin acte internaționale și legile fundamentale ale statului, cât și pentru a demonstra inutilitatea, chiar imposibilitatea instituirii lor, deoarece ar purta un caracter social, moral, fiind denumite responsabilități sociale.

În concluzie am putea argumenta necesitatea și importanța existenței îndatoririlor fundamentale în textul constituțional, reieșind din **particularitățile** lor distinctiv:

Analizând legislația și practica constituțională a Republicii Moldova, în scopul consolidării raportului dintre individ și stat, propunem următoarele **recomandări** în plan legislativ:

- a) Reieșind din câteva rațiuni de ordin constituțional, susținem efortul de revizuire a Constituției, acesta fiind un obiectiv necesar, și chiar vital pentru calitatea instituțiilor democratice din Republica Moldova. În acest sens, o propunere de *lege ferenda* ar fi introducerea unui articol care să reglementeze expres *Îndatorirea de a respecta Constituția și legile statului*, separarea în articole distincte *Îndatorirea de a proteja mediul înconjurător* și *Îndatorirea de a ocroti monumentele istorice și culturale*. Prima rațiune ține chiar de relevanța unei noi Constituții în raport cu aspirațiile de integrare europeană, definite de autoritățile din Republica Moldova drept obiectiv strategic.
- b) Modificarea art. 4 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, cu următorul conținut *Dispozițiile constituționale privind drepturile, libertățile și îndatoririle omului se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte*. În acest mod cetățenii statului vor fi protejați de un eventual abuz din partea statului în ceea ce privește îndatoririle fundamentale.
- c) Propunem implicarea activă a Republicii Moldova în procesul de elaborare a proiectelor ce se referă la îndatoriri și responsabilitățile omului.

Interesul general ca rațiune de stat nu se poate realiza decât prin întărirea rolului statului, a autorităților sale, a promovării valorilor care răspund trebuințelor vitale ale individului, adică consolidarea funcției sale economice. Trebuie de precizat, însă, că statul nu-și poate realiza rațiunea de a fi – interesul general - decât prin drept. Prin funcția sa normativă dreptul trebuie să ajute statul să-și exercite rolul esențial de promovare a drepturilor și libertăților

fundamentale ale fiecărui membru a societății. Una din trăsăturile fundamentale ale statului de drept este garantarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Suntem în afara unui stat de drept dacă drepturile și libertățile au un caracter doar declarativ. Însă, acest fapt nu trebuie să conducă la anihilarea interesului general. Iată de ce în anumite situații, deși ele sunt garantate, se prevede posibilitatea de limitare sau restrângere a acestora.

Limitarea în acest sens trebuie înțeleasă ca fiind o modalitate civilizată de a reglementa libertatea persoanei în societate. Limitarea drepturilor trebuie să fie proporțională cu scopul asigurării drepturilor altora și trebuie să fie justificată de rațiuni utilitariste, ca fiind în interesul general sau pentru bunăstarea generală.

Binele public este una din valorile care orientează normativitatea juridică, evidențiază importanța societății și a progresului asupra acestuia pentru individ care în mod inerent este o ființă socială, un zoopoliticon, cum spunea Aristotel. Subiectul imediat destinat și beneficiar al binelui public, comun este societatea, publicul, fără referire la particularitățile indivizilor, ale categoriilor sociale și ale comunităților particulare.

BIBLOGRAFIE

1. R. Dworkin. Drepturile la modul serios. Chișinău, Arc, 1998.
2. R. Miga-Beșteliu, C. Brumar. Protecția internațională a drepturilor omului. București, Univers Juridic, 2008.
3. S.E.Tănăsescu. Principiul egalității în dreptul românesc. București: Ed. Actami, 1995.
4. T. Cârnaț, M. Cârnaț. Protecția juridică a drepturilor omului. Chișinău, 2006.
5. T. Cârnaț. Drept constituțional. Chișinău: Print-Caro, 2010.
6. Cicero. Opere alese. V-I, București, Univers, 1973.
7. T. Drăganu. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar, Vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1998.
8. T. Manole. Finanțele publice locale. Teorie și aplicații. Chișinău, Cartier: 2000.
9. T. Drăganu. Drept Constituțional și instituții politice. București, 2000.